

Regiobijeenkomsten Platform bodembeheer: Het Convenant bodem Alles wat u weten wilt over het uitvoeringsprogramma van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties!

8 juni 2010, Provinciehuis Zuid-Holland, Den Haag

10 juni 2010, Provinciehuis Overijssel, Zwolle

16 juni 2010, Gemeentehuis Tilburg

Op 8, 10 en 16 juni 2010 heeft het Platform Bodembeheer regiobijeenkomsten over het convenant 'Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' georganiseerd. In het, op 10 juli 2009 getekende, convenant zijn bestuurlijke afspraken gemaakt om het bodembeleid ingrijpend te veranderen. De transitie heeft gevolgen voor het gehele bodemwerkveld en voor aanpalende werkvelden. De acties die nodig zijn om de transitie te helpen, worden in een uitvoeringsprogramma uitgewerkt.

De bijeenkomsten gingen in op de transities binnen het bodemwerkveld, het uitvoeringsprogramma van het convenant, de betekenis voor de regio en de (benodigde) samenwerking binnen het bodemwerkveld en daarbuiten.

De programmadirecteur Gerd de Kruif stelde in de bijeenkomsten de deelnemers op de hoogte van de stand van zaken rond het uitvoeringsprogramma in beeld en verhaal.

In Zwolle en Tilburg verzorgde Jacques Handelé een inspirerende presentatie over transitie. Daarin stond het werken in nieuwe netwerken centraal. Aan de ronde tafel werd gesproken over de over de samenhang en samenwerking tussen verschillende organisaties. Dit gebeurde in een gesprek met afgevaardigden van ondermeer het uitvoeringsprogramma van het convenant, SKB, Bodem+, de TCB en het COB onder leiding van de dagvoorzitters.

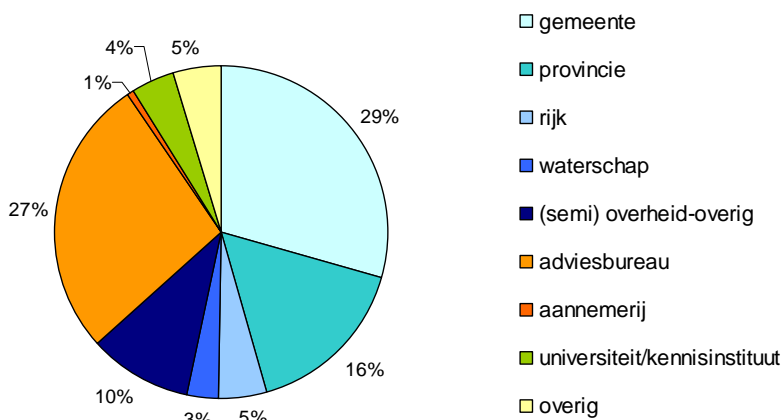
In alle bijeenkomsten waren regionale sprekers aanwezig. In Den Haag sprak gedeputeerde Erik van Heijningen over de complexiteit van het onderwerp bodem. Hij bood de zaal een aantal principes voor de toekomst aan. In Zwolle was oud-wethouder Michael Boddeke aanwezig. Uit zijn enthousiaste verhaal bleek dat gebiedsgerichte grondwateraanpak op bestuurlijke steun kan rekenen. In Tilburg vertelde Harm Janssen, directeur van BSB-Zuid, over zijn visie op de nieuwe bodemaanpak.

Tijdens de bijeenkomsten werd vervolgens in twee rondes met parallele sessies door de projectleiders en – secretarissen aangegeven wat er de komende tijd gebeurt binnen de diverse projecten. De projecten die zijn uitgelicht:

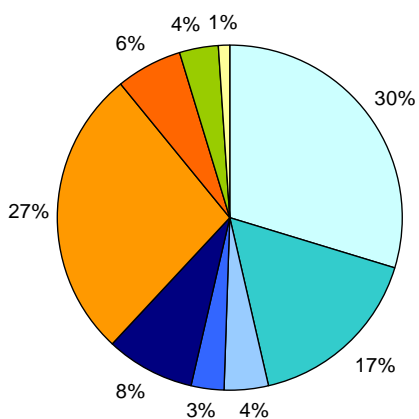
- Ondergrond
- Bodemenergie
- Spoedlocaties
- Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Op de drie middagen zijn in totaal zo'n 400 personen afgekomen verdeeld over de volgende sectoren (zie taartdiagrammen).

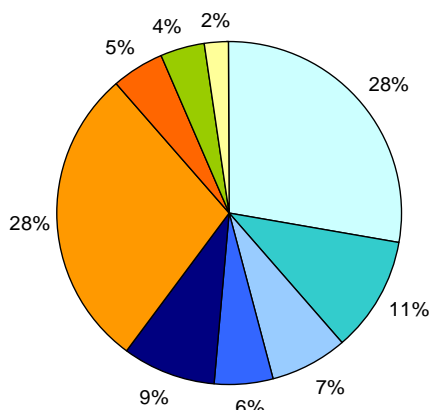
Den Haag

Zwolle

Tilburg

De bijeenkomst

Dagvoorzitters waren resp. Nienke Mier van de provincie Zuid-Holland, David van de Burg (Ambient Advies) bij de bijeenkomst van Overijssel en Martine Sarneel van de gemeente Tilburg.

Nienke Mier

David van den Burg

Martine Sarneel

De doelstellingen van de dag waren:

- Informeren van het bodemwerkveld over het uitvoeringsprogramma convenant
- Betrekken van doelgroepen bij de diverse projecten
- Kennismaken: het laten zien van de gezichten, projectleiders programmadirecteur en -secretaris

In de bijlage zijn de contactgegevens van alle projectleiders en secretarissen te vinden. De presentaties zijn te downloaden via www.platformbodembeheer.nl onder 'archief'.

Plenaire presentaties

Den Haag	Zwolle	Tilburg
Presentatie Gerd de Kruif over het uitvoeringsprogramma	Presentatie Jacques Handelé over transitie	
Presentatie milieugedeputeerde Zuid-Holland Erik van Heijningen	Presentatie oud-wethouder duurzaamheid en raadslid Apeldoorn Michael Boddeke	Presentatie directeur BSB-Zuid Harm Janssen

Presentatie Gerd de Kruif (Den Haag, Zwolle en Tilburg)

Gerd de Kuif is programmadirecteur van het uitvoeringsprogramma (UP) van het convenant 'Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak speedlocaties'. Hij prikkelde de zaal met enkele beelden en een, van filosoof J.W. Goethe geleende, uitspraak: "Weten is niet genoeg, we moeten het gebruiken. Willen is niet genoeg, we moeten het doen." Daarmee karakteriseert Gerd zijn missie: met de afspraken van het UP gaan we stevig aan de slag!

Enkele maanden na de start van zijn werkzaamheden constateert Gerd dat het bodemwerkveld een dynamische wereld is, waarin met passie wordt gewerkt. Maar ook een werkveld dat stevig in verandering is. De transitie is in onderstaande foto's en de volgende woorden uitgedrukt: van sectoraal bodembeleid (ontstaan in 1980 na Lekkerkerk) naar integraal bodemontwikkelingsbeleid (met het convenant uit 2009 als ijkpunt).

Bijschrift foto links (1980)

Koningin Beatrix kan begin 2016 met pensioen, want dan is de bodemsaneringsoperatie volgens de afspraak in het convenant afgerond. Op de foto uit 1980 is de Koningin te zien in één van haar eerste acties: het bezoeken van gedupeerde bewoners van een zwaar vervuilde woonwijk in Lekkerkerk. Deze bodemverontreiniging wordt alom erkend als de start van de bodemsaneringsoperatie en het begin van het milieubewustzijn in Nederland.

Bijschrift foto rechts (2009)

"Onder deze foto ligt een schat". De bodem is een systeem, dat een mooie bijdrage levert aan maatschappelijke vraagstukken, zoals ruimtelijke ordening, levering van natuurlijke bronnen en klimaatverandering.

In zijn presentatie ging Gerd in op het uitvoeringsprogramma van het convenant. Het programma kent zes projecten: speedlocaties, gebiedsgericht grondwaterbeheer, ondergrond, wet- en regelgeving, midterm review en communicatie. Ook kon Gerd de aanwezigen op de hoogte stellen van een nieuwtje: de projectplannen van de verschillende projecten zijn recent goedgekeurd door de Stuurgroep. Daarmee is er inhoudelijke instemming en zijn er financiën vrijgemaakt voor de uitwerking.

In de regio bijeenkomsten kwamen de eerste drie genoemde projecten in parallelle sessies uitgebreid aan bod. De vierde parallelle sessie ging over bodemenergie, een onderdeel van het project Ondergrond. Gerd riep de deelnemers op om actief aan de sessies deel te nemen en om ook na de bijeenkomst feedback te geven aan de projectleiders.

In zijn presentatie benadrukte Gerd dat het UP gebruik zal maken van bestaande initiatieven. De samenwerking met Platform Bodembeheer voor deze regiobijeenkomsten is daar een mooi voorbeeld van. Hij vindt het belangrijk dat nadrukkelijk wordt samengewerkt met marktpartijen en met andere werkvelden zoals water, energie en ruimtelijke ordening. Tenslotte benadrukte hij het belang van bestuurlijke aandacht: de transitie heeft met het tekenen van het convenant door diverse bestuurders een enorme impuls gekregen.

Aan het einde van zijn betoog introduceerde Gerd de projecten met hun projectleiders en projectsecretarissen:

- Ondergrond: projectleider Frencky Huisman (provincie Zuid-Holland), projectsecretaris Irma Kerkhof (Bodem+).
- Spoedlocaties: projectleider René Smolders (gemeente Breda), projectsecretaris Wim van de Meerendonk (Bodem+).
- Gebiedsgericht grondwaterbeheer: projectleider Ron Nap (gemeente Apeldoorn), projectsecretaris Remco de Boer (Bodem+).
- Wet- en regelgeving: projectleider Peter Kiela (VROM).
- Midterm review: projectleider Gerd de Kruif (Uitvoeringsprogramma Convenant)
- Communicatie en programmasecretaris: Berry van 't Wel (Bodem+)

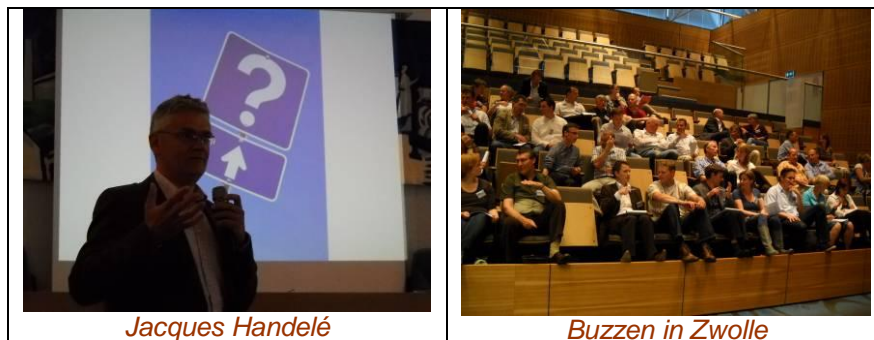
(zie voor contactgegevens de bijlage)

Presentatie Jacques Handelé Transitie (Zwolle, Tilburg)

De presentatie van Jacques Handelé ging over transitie. Een transitie in het doen en denken die nodig is in de bodemwereld. Jacques leidde zijn presentatie in door de aanwezigen zich bewust te laten worden van het netwerk en patroon waarin zij in hun dagelijkse werkzaamheden zitten.

Hij had daarvoor een aantal gemakkelijke vragen en ongemakkelijke vragen voor de aanwezigen. Waarbij de ongemakkelijke over het handelen van de aanwezigen zelf gingen. Hij begon met de makkelijke vragen: 'Van welke organisatie komen de aanwezigen? 'Wie werkt hier langer dan 2, 10 of 20 jaar in de bodemwereld?' En wie "zit" op linked in en facebook?

Transitie heeft een lange periode nodig. Zaken als economie en samenleving zijn bepalend voor de mate dat transitie kan plaatsvinden.

Jacques Handelé

Buzzen in Zwolle

Jacques vroeg de aanwezigen te buzzen met de burens over welke veranderingen men in onze omgeving ziet aankomen. Men benoemde: minder geld, meer decentralisatie, basisregistraties, economie ipv milieu, innovatie. Aan de hand van een organogram, een simpel netwerk en de weergave van een sociaal netwerk waarbij gelijkwaardigheid steeds belangrijker wordt gaf Jacques aan hoe 'shift happens'. Een simpele blauwdruk voldoet niet meer om van A naar B te gaan als we het over maatschappelijke vraagstukken hebben. We moeten van A naar A'. We weten niet wat er om de hoek ligt op dit pad. Mensen zijn gelijkwaardiger betrokken. Er is niet één baas die bepaalt hoe we het doen en er ontstaan in plaats van afgebakende problemen meer en meer geïntegreerde problemen die vragen om een integrale oplossing.

Dit vraagt dus iets van ons. We moeten samen een nieuwe werkelijkheid bepalen en de nieuwsgierigheid naar andere werkelijkheden behouden en ontwikkelen om vorm te geven aan transitie. Jacques telde in de presentatie van Gerd de Kruif elf keer het woord 'verbinden' en daar gaat het – naast het boeken van resultaten - ook om. Jacques sloot af met de ongemakkelijke vragen: Wat betekent transitie voor jou in je werk? Ga je actief participeren? Welke rol kies je? Welke moed/moeite moet je opbrengen en welk verlangen moet je hiervoor loslaten?

Verbinding met de regio:

Presentatie Erik van Heijningen (Den Haag)

Gedeputeerde Erik van Heijningen van de provincie Zuid-Holland heeft milieu in zijn portefeuille. Hij ervaart bodem en ondergrond als een breed en complex werkveld. Soms lijkt het wel op ruimtelijke ordening, er zijn veel werkvelden bij betrokken. In de ondergrond bestaat concurrentie om ruimte. De markt kan dat niet zelf, er is regulering nodig. Voorbeeld hierbij zijn aardwarmte en WKO.

De complexiteit vraagt om deskundigheid en duidelijkheid. Niet altijd is bekend wie verantwoordelijk is, bijvoorbeeld bij grondwaterbeheer. Daar moet duidelijkheid over komen. Ten aanzien van de deskundigheid, gaf de gedeputeerde aan dat er een belangrijke rol is weggelegd voor bijeenkomsten zoals die van het platform, waarin deskundigen kennis en ervaringen met elkaar delen. Daarnaast denkt hij dat de totstandkoming van Regionale Uitvoeringsdiensten belangrijk is. Daar wordt deskundigheid gebundeld, is kennis van het gebied aanwezig en worden concrete analyses van opgaven gemaakt. Dat verbetert de uitvoeringspraktijk en de daadkracht van de overheid.

Erik van Heijningen sloot zijn verhaal af met enkele principes:

- Samenwerking tussen sectoren. Is bodem een sector of een sekte? Met deze prikkelende opmerking benadrukte hij de noodzaak van samenwerking met mensen buiten het bodemwerkveld. In zijn ogen is het belangrijk om de samenhang tussen bodem en andere werkvelden concreet te maken.
- Overheid versus markt. Het is belangrijk dat er een goed evenwicht ontstaat. Ook de markt heeft behoefte aan een daadkrachtig optreden van de overheid, daar waar nodig.
- Verdeling verantwoordelijkheden. Van Heijningen vindt dat deze scherper moeten worden afgebakend. Daar waar verantwoordelijkheden overlappen, is nadrukkelijker samenwerken noodzakelijk.
- Vereenvoudiging wetgeving. deregulering en de juridisering zijn nodig. Botsende wetgeving moet worden voorkomen of weggenomen.
- Regionalisering van meerdere beleidsvormen is aan de gang. Er moet worden samengewerkt binnen de regio. De Regionale Uitvoeringsdiensten kunnen daarbij helpen.
- Financiën. In praktijk werkt "de markt moet z'n werk kunnen doen" niet altijd. Bij het convenant hebben we te maken met beperkte middelen. Er zijn veel ambities, maar er zullen keuzes moeten worden gemaakt.

Erik van Heijningen

Michael Boddeke

Harm Janssen

Presentatie Michael Boddeke (Zwolle)

Michael Boddeke is oud wethouder milieu en duurzaamheid van de gemeente Apeldoorn en nog steeds actief als raadslid. Michel Boddeke ging in op de praktijk van alledag om het drieluik van presentaties weer te laten landen. Hij liet vanuit Apeldoorn zien hoe bodem van belang is: de klapperstenen laten zien dat de ijzertijd een belangrijke periode was. De fontein in paleis 't Loo was hoger dan die van Lodewijk de XIV. Apeldoorn is namelijk een van de natste plekken van Nederland. De beken en sprengen in Apeldoorn zorgden van oudsher al voor energie. Het industriële tijdperk bracht Apeldoorn echter ook verontreinigingen. Die problemen worden echter opgepakt. Een voorbeeld is de wijk Parelhoender, waar Warmte koude opslag en sanering gecombineerd worden. Je moet dit soort innovaties niet alleen willen, maar je moet het ook gewoon doen en risico durven te nemen. Om al het grondwater schoon te maken is 77 miljoen nodig. Dat is teveel dus moet er een slimme aanpak worden gekozen. Het convenant roept ook op om verbindingen te leggen met andere belangen. Door de verontreinigingen gebiedgericht op te pakken, te combineren met energievoorziening voor woningen, WKO, het gebruiken van water'overlast' voor beken en koelwater. Door koeltorens te gebruiken voor sanering kan het gebied worden aangepakt voor 10% van die 77 miljoen. De oproep van Apeldoorn is om opgaven te verbinden en te durven.

Presentatie Harm Janssen (Tilburg)

Harm Janssen is directeur van BSB-Zuid. BSB –Zuid houdt zich bezig met verontreiniging, de inventarisatie van spoedlocaties. Op de bijeenkomst ging Harm echter in op het convenant. Een mooi initiatief, maar het mist wel iets: De samenwerking met het bedrijfsleven. Er zijn veel bedrijven die te maken hebben met spoedlocaties. En die bedrijven willen ook iets gaan doen. Ze willen niet alleen een passieve houding aannemen. Het convenant zet eigenlijk de bestaande trend voort van decentralisatie. Daarnaast worden bodem, water en energie samen opgepakt, omdat de bodem niet op zich staat. Om het bodemontwikkelingsbeleid te laten slagen is samenwerking, optimalisatie en verbinding relevant. Dus niet alleen ambtenaren moeten samen aan de slag, maar het bedrijfsleven moet betrokken worden.

Harm liep de 4 thema's (decentralisatie, spoed, ondergrond en gebiedsgericht beheer) na die binnen het convenant van belang zijn en keek daarbij naar specifieke kansen en uitdagingen.

Decentralisatie: de bevoegdheden moeten worden ondergebracht bij de desbetreffende bevoegde gezagen. De taakverdeling moet transparant zijn en leiden tot een verlichting van lasten. Hierbij moet worden gestuurd op doelstellingen. De kansen en uitdagingen zijn: je moet goede afspraken maken om versnippering van beleid tegen te gaan. Je moet goed samenwerken. Omgevingsdiensten zijn daarvan een voorbeeld. Het welslagen van de decentralisatie valt of staat met de bereidwilligheid tot samenwerking en het maken van afspraken.

Spoedlocaties: In 2015 moeten alle spoedeisende locaties gesaneerd of beheerst zijn. Eind 2010 moet er een overzicht zijn. Het maken van dit overzicht heeft een hoog ambtelijk niveau. De vraag is dus: lukt dit? Het is meer dan een papieren exercitie, er zijn zeer veel individuele bedrijven bij betrokken, waarvan slechts een derde is aangesloten bij een brancheorganisatie. Harm Janssen betwijfelt daarom of alle locaties 'klaar' zijn in 2015. Daarvoor moeten we de bedrijven verleiden om zich actief op te stellen.

Ondergrond: Meer regulering en kaders zijn nodig. Er is steeds meer ruimtedruk onder de grond door functies als KWO, CO₂-opslag etc. Water en ruimte etc zijn thema's waarmee we meer samen moeten oppakken. Dit biedt kansen en we kunnen die ook pakken.

Gebiedsgericht grondwaterbeheer: er treden nog steeds stagnaties op wegens verontreinigingen. Die kunnen we straks tackelen door ruimte en economie samen te brengen. Om dit goed te doen is wel de benodigde aandacht nodig voor zaken als verontreinigingen afkopen, beheer, overname, e.d.. Maar dit moet lukken. Het bodemconvenant biedt dus diverse kansen en kent ook uitdagingen. We moeten echter een eind kunnen komen, mét de bedrijven.

Plenaire sessies

De tweede helft van de middag werd gevuld met plenaire sessies:

Sessie Ondergrond
Freny Huisman en Irma Kerkhof ism Margot de Cleen en Dorien Derks
Sessie Bodemenergie
Mirjam Post en Bart van der Mark olv Arthur de Groof
Sessie Spoedlocaties
Jacques Handelé, Rene Smolders en Wim van de Meerendonk
Sessie Gebiedsgericht grondwaterbeheer
Ron Nap en Remco de Boer

De presentaties zijn te downloaden via de website www.platformbodembeheer.nl (onder archief)

Sessie Ondergrond

De sessie Ondergrond was een interactieve sessie. Aan de hand van 'stippen op de horizon' (toekomstgerichte wensbeelden) hebben deelnemers een eerste verkenning gedaan naar de gewenste veranderingen in de bodemwereld en de maatschappelijke omgeving. Daarbij is ook gekeken naar de mogelijke drempels die je daarbij tegenkomt en de kennis die nodig is. Wat heb je nodig en wat moet je weten om de stip op de horizon te kunnen bereiken? De opbrengsten leveren input voor de kennisagenda en het transitieplan, beide onderdeel van het project Ondergrond van het UP Bodemconvenant.

Freny Huisman in Den Haag

Ondergrondsessie Zwolle

Ondergrondsessie Tilburg

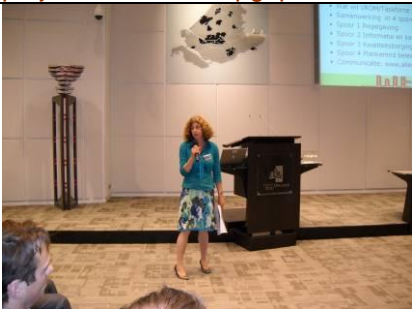
In totaal is de sessie zes keer uitgevoerd. Binnen elke sessie waren 3 à 4 groepen aan het werk. De sessies hebben dus heel wat opgeleverd.

Uit de terugkoppelingen uit de deelsessies is eenzelfde rode draad te benoemen. Er blijkt grote behoefte aan een maatschappelijke agenda, die moet leiden tot een prioritering in de acties ('wat doen we eerst') en in de kennisvragen. Er komen majeure veranderingen aan in het landgebruik, zowel boven- als ondergronds. Denk aan veranderingen in de productie van energie en voedsel, het gebruik van grondstoffen, bovengronds en ondergronds transport, de zoetwatervoorraad, verstedelijking en krimp. Meerdere ontwikkelingen in onze maatschappelijke omgeving maken dat ook het werkveld van de bodemdeskundige gaat veranderen. Deze constatering heeft geleid tot de volgende oproep aan de mensen uit het bodemwerkveld: bereid je voor op de veranderingen en zoek de samenwerking met je collega's van Water, Ruimte en Energie. Ga met anderen in gesprek en teken samen de kaart van 2040. En specifiek voor de provincies, gemeenten en waterschappen: oplossingen liggen vaak in het regionale schaalniveau! Dus samen optrekken is een must.

Sessie bodemenergie

De WKO sessie was opgebouwd uit verschillende presentaties, zoals stand van zaken WKO, kwaliteitsborging en het onderzoeksprogramma "Meer met Bodemenergie". Daarnaast werd afhankelijk van de locatie ingezoomd op praktijkvoorbeelden uit de regio.

In deze terugkoppeling wordt ingegaan op opvallende punten uit de praktijkvoorbeelden. Tevens zijn de vragen uit de zaal opgenomen die niet direct ter plekke beantwoord konden worden. Deze vragen worden door het projectteam WKO opgepakt. We kunnen dan ook op termijn een antwoord hierop verwachten.

Mirjam Post in Den Haag

Marcel van Vulpen (provincie Drenthe) in Zwolle

Marc Koenders (Meer met Bodemenergie) en Arthur de Groof (SIKB)

Den Haag

Provincie Zuid-Holland en gemeente Gouda werken optimaal samen. Zuid-Holland is de provincie met de meeste WKO's. Ordening is nodig om interferentie tegen te gaan. Dit is vastgelegd in een provinciaal plan. Gouda heeft een masterplan WKO opgesteld met zones voor warme en koude bellen en met ordening van kleine systemen in het 1° watervoerend pakket en grote systemen in het 2° watervoeren pakket. Dit masterplan is 1 op 1 opgenomen in het provinciale plan.

Vragen en opmerkingen uit de zaal:

Juridisch

- Wat zijn de juridische mogelijkheden om bestaande systemen uit te schakelen i.g.v. interferentie?

- Bij open systeem in zout watervoerend pakket is probleem dat spoelwater niet geloosd mag worden.

Kennis/onderzoek:

- Energiebalans versus rendement
- Beheer van systemen

Zwolle

De gemeente Zwolle heeft een bodemvisie voor de gehele gemeente. In verschillende deelgebieden speelt WKO een belangrijke rol, deels in samenhang met gebiedsgerichte aanpak van bodemverontreiniging. Voor realisatie is het essentieel om partners bij energie en RO van gemeente en provincie te zoeken. Provincie Drenthe heeft een structuurvisie ondergrond opgesteld. Dit is de opmaat voor 3 dimensionale ordening van de ondergrond. De volgende stap is provinciale regelgeving.

Vragen en opmerkingen uit de zaal:

- Hoe realiseer je dit als kleine gemeente?
- Hoe interesseer je marktpartijen?
- Registratie bestaande systemen stimuleren
- Maatschappelijke kosten-baten in kaart brengen

Tilburg

De gemeente Eindhoven heeft een WKO potentiekaart en een uitvoeringsprogramma WKO. In het project Strijp S worden WKO en bodemsanering gecombineerd. Dilemma is prioritering van grondwaterfuncties zoals drinkwater, proceswater, WKO.

De provincie Noord-Brabant heeft voor de hele provincie potenties en beperkingen t.a.v. WKO in beeld gebracht. Hiermee wil de provincie sturen in nieuwe WKO's.

Vragen en opmerkingen uit de zaal:

Technisch:

- Projectontwikkelaars hebben een voorkeur voor gesloten systemen per woning (voor bijv. project van 500 woningen), dit is niet duurzaam. Hoe stuur je hierin?
- Terugverdientijd in utiliteitsbouw en gestapelde bouw is prima, voor grondgebonden (eengezinswoningen) is dit discutabel.

Juridisch:

- Wordt rekening gehouden met interferentie WKO met andere wateronttrekkers (bijv. Heineken)?
- Gemeenten kunnen vooruitlopend op de AMvB niet handhaven op gesloten systemen.

Certificering:

- Slechte afstemming WKO systeem en gebouw

Sessie aanpak spoedlocaties

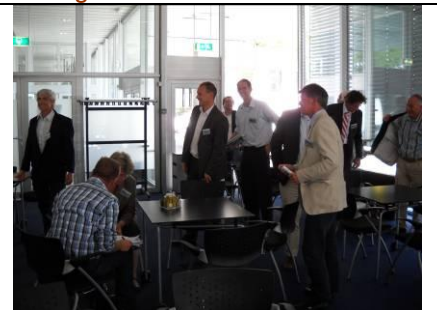
De bijeenkomsten van de presentatie van het project spoed werden druk bezocht, met vertegenwoordigers van overheden, adviesbureaus en uitvoerend bedrijfsleven. De aanwezige werkgroepleden spoed hebben de bijeenkomsten als positief ervaren, en concluderen dat met name spoed heel erg leeft.

Sessie spoed Den Haag

Transitiespel Zwolle

Sessie spoed in Tilburg

Inhoud

In de regiobijeenkomsten werden het projectplan spoed en de vooral ook de werkgroep gepresenteerd en werden interactieve werksessies gehouden om mensen na te laten denken over het werkveld na 2015. Enkele overheden verzorgden presentaties over de aanpak in hun bevoegd gezag gebied.

De gemeente Haarlem presenteerde in Den Haag de aanpak van spoedlocaties in deze gemeente. Dit gebeurde door een beeldende rapportage waarbij vooral werd ingezoomd op de historie van de stad. De boodschap aan de aanwezigen in de zaal is dat het goed kennen van niet alleen de locatiespecifieke dossierkennis belangrijk is, maar ook de oudere historie van de stad. Zo kende Haarlem veel scheepsbouw, textielnijverheid en bierbrouwerijen.

In Zwolle presenteerde de gemeente Zwolle haar resultaten over de aanpak van spoedlocaties. Zwolle concludeert dat de voortgang van het onderzoek afhangt van een pragmatisch opererend onderzoeksbureau, en tevens dat het zelf onderzoek doen van locaties van derden in een aantal gevallen te prefereren is boven langdurige tijdrovende en kostbare juridische trajecten.

Tenslotte presenteerde de provincie Noord Brabant in Tilburg haar inventarisatie. In Noord-Brabant zijn veel potentiële spoedlocaties bedrijventerrein, en er werd dan ook geconcludeerd dat de doelstellingen van het convenant alleen gehaald kunnen worden als de bedrijventerreinen succesvol benaderd kunnen worden. Noord-Brabant presenteerde hier een aantal stellingen en een strategie om met bedrijven om te gaan.

Ten aanzien van de interactieve sessies kan worden gezegd dat deze vooral bedoeld waren om met elkaar te kijken naar de toekomst. Hoe zorg je er als overheid voor spoedlocaties strategisch op de agenda te krijgen door werk met werk te maken, te verbinden met interne en externe organisaties, en de verbreding van het bodembeleid te gebruiken om kosten en baten beter bij elkaar te brengen.

Tenslotte werden de resultaten van een enquête gepresenteerd, die recentelijk onder overheden is uitgezet. Uit deze enquête werd duidelijk dat een groot deel van de overheden goed op koers is, maar dat er nog wel enkele problemen zullen moeten worden opgelost (bedrijventerreinen, financiën, juridische aspecten). Duidelijk is dat een strategische aanpak noodzakelijk is om een aantal spoedlocaties vlot te trekken, en dat de verbreding van het bodembeleid ook een rol moet spelen binnen het project spoedlocaties. Het kan daarbij helpen het bedrijfsleven als partner te zien. Het lijkt interessant de komende periode in te zoomen op die overheden die op dit vlak wat verder zijn gevorderd.

In het algemeen werd aandacht gevraagd voor uiteenlopende aspecten rondom spoed. Het beeld was dat kennisuitwisseling en samenwerking daarbij als zeer zinvol werd gezien. De werkgroep zal hierin een faciliterende rol spelen.

Sessie gebiedsgericht beheer

Waarom moeilijk doen als het samen kan?

Elke sessie bestond uit een inleiding door twee inspiratoren gevolgd door een discussie met de aanwezigen. Inzicht werd gegeven in de verschillende aanvliegroutes en redenen waarom men aan de slag moet en wil (push en pull factoren) met gebiedsgericht grondwaterbeheer. Per sessie is gekozen voor een inspirator vanuit de gemeente/provincies en een tweede inspirator vanuit de waterschappen. Voor deze verdeling is gekozen om duidelijk te maken dat gebiedsgericht beheer niet alleen op het bordje van gemeenten/provincies ligt, maar dat in het kader van een brede integrale aanpak juist afstemming noodzakelijk is met onder andere de waterkant. De presentaties van de inspiratoren lichtten een praktijkgeval van waar gebiedsgericht grondwaterbeheer is toegepast toe.

Opvallend was dat tijdens de sessies in zowel Den Haag, Zwolle als Tilburg slechts weinig decentrale overheden aanwezig waren terwijl het initiatief voor gebiedsgericht beheer bij deze partijen ligt.

Presentatie Ron Nap

Sessie gebiedsgericht Zwolle

Maaïke Paulissen (gemeente Tilburg) en Victor van den Berg (waterschap Brabantse Delta)

In Zwolle en Tilburg werd gediscussieerd aan de hand van onderstaande stellingen:

- Gemeente met een erkende grootschalige grondwaterverontreiniging kunnen dit goed oplossen binnen de bestaande mogelijkheden van de Wbb, geval- en cluster gerichte aanpak;
- Het organiseren van de watertaken en samenbrengen van grondwaterbelangen in een gebied kan zonder een vooropgezet “plan” of visie. Communicatie en afstemmen is genoeg;
- WKO en grondwatersanering in een stedelijk gebied kunnen prima los van elkaar ontwikkeld en aangepakt worden;
- Saneren van het grondwater is maar een beperkte opgave voor een gemeente in vergelijking met grondwaterbeheer en goed organiseren grondwaterbenutting. Sterker nog...

Uit de discussie die werd gevoerd bleek dat er vele wegen naar Rome leiden al naar gelang de situatie binnen een gebied. Over het algemeen werd geconcludeerd dat gebiedsgericht grondwaterbeheer een oplossing kan bieden voor die gebieden waar daarvoor een indicatie bestaat. Deze indicatie is echter breder dan alleen de problematiek van grondwaterverontreiniging en heeft tevens betrekking op facetten als wateropgave, energie- en ruimtevraagstukken.

Voor de gebieden waar geen sprake is van een indicatie voor gebiedsgericht grondwaterbeheer kan men nog uitstekend uit de voeten met het bestaande kader. Aangegeven werd dat de mogelijkheid tot gebiedsgericht werken geboden moet worden, maar dat het voorbarig is om de ‘oude schoenen’ weg te gooien. Gebiedsgericht grondbeheer is een vorm van aanpak en geen doel op zich, maar in sommige gevallen een verstandige en bijna niet te vermijden keuze.

Belangrijke constatering is dat ondanks dat de noodzaak tot integraal werken door de aanwezigen werd onderschreven dat dit in de praktijk nog niet vanzelfsprekend blijkt te zijn. Het stimuleren van een integrale werkwijze is iets waarbinnen het uitvoeringsprogramma de aankomende tijd nog de nodige aandacht aan besteed dient te worden. Het uitvoeringsprogramma kan partijen helpen bij het initiëren of uitvoeren van gebiedsgericht grondwaterbeheer. Direct door het geven van masterclasses en indirect door het geven van informatie.

Rondetafelgesprek

Bijeenkomst	Den Haag	Zwolle	Tilburg
Discussieleider	Nienke Mier	David van den Burg	Martine Sarneel
Deelnemers	Frank Agterberg (SKB) Gilbert Boerekamp (Bodem+) Anne Kamphuis (COB) Gerd de Kruif (UP)	Frank Agterberg (SKB) Sandra Boekhold (TCB) Gerd de Kruif (UP) Henk van Zoelen (Bodem+)	Frank Agterberg (SKB) Merten Hinsenveld (COB) Gerd de Kruif (UP) Henk van Zoelen (Bodem+)

Aan het eind van de drie regiobijeenkomsten werd een discussie gevoerd door vertegenwoordigers van het Uitvoeringsprogramma Convenant (UP), Centrum Ondergronds Bouwen (COB), Stichting Kennisontwikkeling en –transfer Bodem (SKB), Agentschap NL/Bodem+ en de Technische Commissie Bodembescherming (TCB). In die gesprekken is veel over de tafel gegaan, de belangrijkste onderwerpen zijn hieronder aangegeven.

Borrel Den Haag

Ronde tafelgesprek Zwolle

Terugkoppeling Tilburg

1. Er zijn meerdere stichtingen en organisaties die zich bezighouden met bodem. Ze hebben allemaal hun eigen achtergrond en opdracht. De vraag komt op: hoe voorkomen we dat dingen dubbel worden gedaan en er voldoende afstemming is in de werkzaamheden? Uit de discussies bleek een grote bereidheid tot samenwerken en informeren.
 - Voor het UP is samenwerking erg belangrijk. Daarvoor zal het programma integraal en efficiënt aan de gang gaan. Wel wordt gestreefd naar concreetheid: integratie betekent niet dat je alles op één hoop moet gooien. Bodem+ faciliteert het UP, onder meer door het leveren van secretarissen. Daarnaast heeft Bodem+ haar werkprogramma afgestemd op het Uitvoeringsprogramma. Samen met SKB en SIKB werkt Bodem+ aan het aanbieden van kennis, door voorlichting, training (onder andere met bodembreedacademie) en kennisoverdracht binnen het kennisnetwerk bodem en ondergrond. Bodem+ roept mensen op om hun best practices te melden, daar zijn andere mensen bij geholpen.
 - SKB ziet zichzelf als oliemannetje. Binnen de projecten werken organisaties samen. In het nieuwe programma zoekt SKB daarbij de samenwerking op binnen thema's zoals energie, natuurlijke functies van de bodem, water en ondergrond. SKB veralgemeniseert de opgedane kennis en ontsluit deze in cahiers en via bijvoorbeeld Soilpedia. Daarmee bedient ze een ervarings- en kennisbehoefte. De TCB benadrukte daarbij dat de bodem complex is en dat er kennis nodig is om de bodem te benutten.
 - Binnen COB werken publieke en private organisaties samen aan het duurzaam benutten van de ondergrond. Samenwerking gaat zelden vanzelf, je moet er energie insteken. COB doet dat door mensen met verschillende netwerken die wat met ondergrond hebben, samen te brengen.
 - Alle partijen onderschrijven het belang van samenwerken met 'vreemde eenden in de bijt' en over eigen grenzen kijken. Samenwerking met het bedrijfsleven zal daarbij een belangrijke activiteit zijn. Dat is ook voor hen van belang want 'een bedrijf kan niet succesvol zijn in een maatschappij die faalt'.
2. Nog onvoldoende wordt de benutting van bodem en ondergrond in baten uitgedrukt. Ruimtelijke ordenaars kun je triggeren met MKBA's. Met bodemecosysteemdiensten wordt een eerste stap gezet met dit nieuwe denken. Gesuggereerd werd om dit thema in de kennisagenda verder mee te nemen.
3. Een transitie is er niet zo maar. Daarvoor is tijd en energie nodig. Maar bovenal zijn daarvoor mensen nodig die het lef hebben om aan de slag gaan en andere werkvelden opzoeken, zowel binnen je eigen organisatie als daarbuiten. SKB en COB bieden daarvoor een carrousel Bodem en ondergrond aan, waarin organisaties met betrekking tot ondergronds ruimtegebruik een netwerk vormen.

Alle bijeenkomsten werden afgesloten met een borrel.

Bodemvisieposters (infomarkt)

SIKB banners (infomarkt)

Het vernieuwde bodemloket (infomarkt)

Afsluitend woord van Gerd:

Terugkijkend op deze drie bijeenkomsten constateer ik drie dingen. Op de eerste plaats valt het me op het onderwerp sterk leeft. In totaal hebben we ruim 400 personen op bezoek gehad en is er vooral in de sessies hard gewerkt. Ten tweede valt me op er nog veel te doen valt. De transitie is gaande, maar zeker nog lang niet klaar. Zoals Jacques Handelé aangaf: Een simpele blauwdruk voldoet niet meer om van A naar B te gaan als we het over maatschappelijke vraagstukken hebben. We moeten van A naar A'. We weten niet wat er om de hoek ligt op dit pad. Uit de presentatie van Jacques Handelé blijkt dat mensen gelijkwaardiger zijn betrokken. Er is niet één baas die bepaalt hoe we het doen en er ontstaan in plaats van afgebakende problemen meer en meer geïntegreerde problemen die vragen om een integrale oplossing. Dat speelt niet alleen bij ons van het UP, maar juist in de dagelijkse praktijk van de deelnemers. We zullen elkaar de komende tijd nog vaak zien en elkaar ook hard nodig hebben! Tenslotte hebben we in de gesprekken aan de ronde tafel gezien dat er vele organisaties zijn die zich bezig houden met bodem. Deze organisaties hebben weliswaar een eigen bestaansrecht, maar uit de gesprekken en de reactie proeven we duidelijk een opdracht van de deelnemers om samen te werken.

In de sessies is hard gewerkt. Er zijn daar ook afspraken gemaakt. Die zijn hieronder weergegeven.

In de sessies voor de **Ondergrond** bleek dat er meerdere ontwikkelingen in onze maatschappelijke omgeving zijn, die maken dat ook het werkveld van de bodemdeskundige gaat veranderen. Deze constatering heeft geleid tot een oproep aan de mensen uit het bodemwerkveld: bereidt je voor op de veranderingen en zoek de samenwerking met je collega's van Water, Ruimte en Energie. Ga met anderen in gesprek en teken samen de kaart van 2040.

En specifiek een opdracht voor de provincies, gemeenten en waterschappen: oplossingen liggen vaak in het regionale schaalniveau. Trek dus samen op!

WKO is een goed voorbeeld van een techniek die helemaal door de markt omarmd is en al op grote schaal wordt toegepast. Er is echter nog nauwelijks beleid en regelgeving voor. Nu begint duidelijk te worden wat hier nog voor nodig is. Er zijn in de sessie een heel aantal vragen uit de praktijk naar voren gekomen waar nog geen antwoord op is. De projectgroep zal deze vragen bespreken en beantwoorden. Deze kunt u verwachten op de website www.allesoverwko.nl.

In de sessie over **Spoodlocaties** werd geconstateerd dat provincies en gemeenten niet allemaal even ver zijn. Projectleider René Smolders heeft de deelnemers aan zijn sessie gevraagd hem op de hoogte te houden. Met de kennis van de ene kan hij wellicht de andere helpen. In het tweede deel van de sessie werd gesproken over de periode na 2016, de bodemsaneringsoperatie-loze periode. Wat gaat u dan doen? En wat gaat u nu al doen om bodemsanering binnen ruimtelijke projecten de juiste plek te geven? We zijn benieuwd. We vragen alle deelnemers om hun goede voornemens te mailen aan projectsecretaris Wim van de Meerendonk (wim.vandemeerendonk@agentschapnl.nl).

Tenslotte de sessie over **Gebiedsgericht grondwater**. Deze sessie heeft op alle drie bijeenkomsten verschillende voorbeelden laten zien van gebieden waar al gebiedsgericht wordt gewerkt. Belangrijke constatering is dat ondanks dat de noodzaak tot integraal werken door de aanwezigen werd onderschreven dit in de praktijk nog niet vanzelfsprekend blijkt te zijn. Het stimuleren van een integrale werkwijze is iets waar binnen het Uitvoeringsprogramma de aankomende tijd nog de nodige aandacht aan besteed dient te worden. Het Uitvoeringsprogramma kan partijen helpen bij het initiëren of uitvoeren van gebiedsgericht grondwaterbeheer. Projectleider Ron Nap heeft de deelnemers uitgenodigd bij hem een masterclass aan te vragen. Schroom niet!

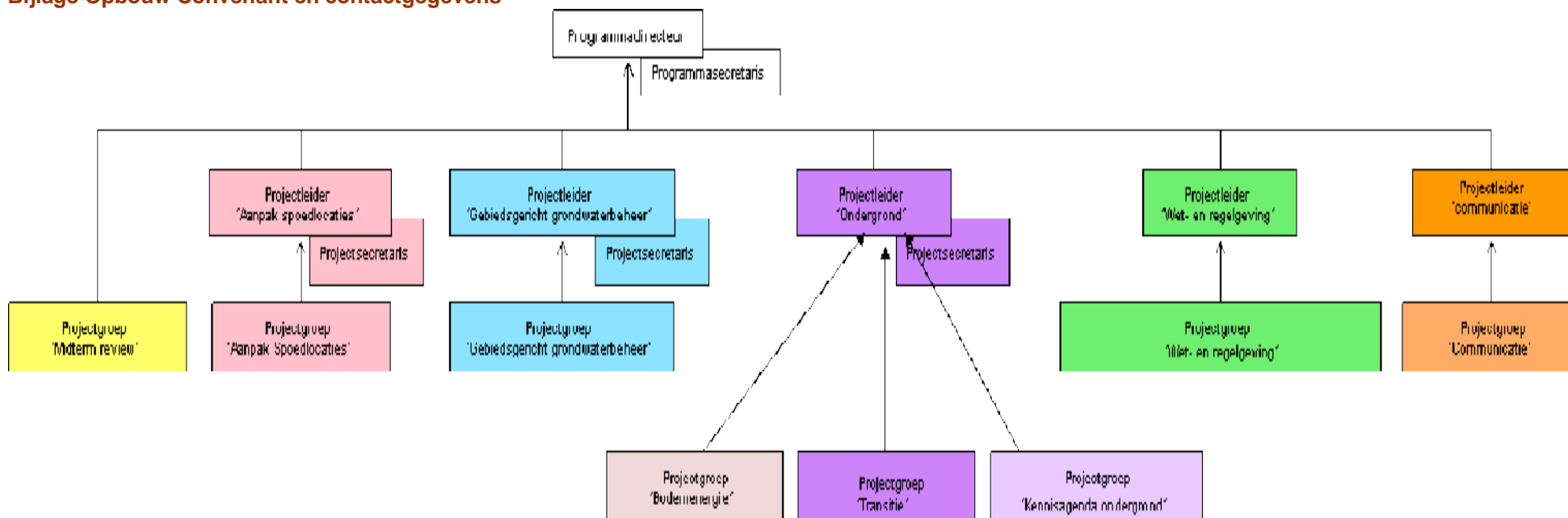
Uit de sessies en de bijeenkomst blijkt ook dat er een behoefte is aan informatie en communicatie. Een website, nieuwsberichten, we gaan er allemaal aan werken. Maar nog veel belangrijker vinden we het dat jullie, de deelnemers zich onderdeel voelen van de transitie en mee doen. Daarom zullen we in de komende periode regelmatig aan jullie om raad en tips vragen. Ik reken op jullie antwoorden en hulp!

**“Weten is niet genoeg, we moeten het gebruiken.
Willen is niet genoeg, we moeten het doen.”**

Het kernteam Platform bodembeheer
www.platformbodembeheer.nl

Bijlage Opbouw Convenant en contactgegevens

Contactgegevens Uitvoeringsprogramma

www.bodemconvenant.nl

Programmadirecteur: Gerd de Kruif (gerd.dekruif@agentschapnl.nl)

Programmasecretaris: Berry van 't Wel (berry.vantwel@agentschapnl.nl)

Project	Projectleider	Projectsecretaris
Aanpak Spoedlocaties	René Smolders rene.smolders@agentschapnl.nl	Wim van den Meerendonk wim.vandemeerendonk@agentschapnl.nl
Gebiedsgericht Grondwaterbeheer	Ron Nap ron.nap@agentschapnl.nl	Remco de Boer remco.deboer@agentschapnl.nl
Ondergrond <i>Het project ondergrond bestaat uit de deelprojecten 'Bodemenergie', 'Kennisagenda ondergrond' en 'Transitie'</i>	Frenco Huisman frenco.huisman@agentschapnl.nl Tanno Verburg (Bodemenergie) Margot de Cleen (Kennisagenda)	Irma Kerkhof - de Vos irma.kerkhof@agentschapnl.nl
Wet- en regelgeving	Peter Kiela peter.kiela@agentschapnl.nl	
Midterm review	Gerd de Kruif gerd.dekruif@agentschapnl.nl	Michiel Gadella michiel.gadella@agentschapnl.nl
Communicatie	Berry van 't Wel berry.vantwel@agentschapnl.nl	